

ВІДГУК

офіційного опонента

на дисертаційне дослідження **Лошакової Юлії Анатоліївни**
на тему: **«Еколого-економічна ефективність просторового планування
землекористування територіальних громад»**,
подану до захисту на здобуття наукового ступеня доктора філософії
за спеціальністю 051 «Економіка»
з галузі знань 05 «Соціальні та поведінкові науки»

Актуальність теми дисертаційного дослідження

Реалізація земельної реформи та реформи децентралізації передбачає формування спроможних громад та можливість громадам управляти своїми територіями. Однак, в умовах посилення зростання антропогенного впливу на земельні та інші природні ресурси, а також пошуку шляхів поліпшення середовища життєдіяльності людей, стає все більш затребуваним реалізація Цілей сталого розвитку та пріоритетів Нової кліматичної угоди, якими постановлено нові вимоги до досягнення суспільного добробуту в контексті сталого розвитку. Щоб допомогти органам місцевого самоврядування ефективно організовувати свою роботу щодо просторового планування, Урядом ухвалено Закон України від 17.06.2020 № 711-IX «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо планування використання земель», в якому територіальні громади отримали інструмент управління територією. Основною рисою якого є об'єднання в єдине ціле зусиль всіх сфер господарської діяльності та управління, спрямоване на досягнення економічної ефективності, соціального благополуччя та екологічної безпеки на конкретних територіях. Також для сучасної України, а саме в умовах повномасштабної війни, особливо важливі розробки з комплексного просторового планування розвитком землекористування та територій територіальних громад для формування оптимальної організації життєвого простору найбільш наближених до сталого розвитку. Оскільки, раціональна організація системи територіально-просторового планування сприяє соціально-економічному та екологічному розвитку територіальних громад та сталому розвитку в країні в цілому.

Виходячи із вищезазначеного, дисертаційна робота Ю. А. Лошакової на тему «Еколого-економічна ефективність просторового планування землекористування територіальних громад», свідчить про актуальність та має не тільки теоретичне, а й методологічне та практичне значення для ефективного розвитку територій. Також правильність вибору дослідження, водночас підтверджується тематиками науково-дослідних робіт

Національного університету біоресурсів і природокористування України та Інституту землекористування Національної академії аграрних наук України та реалізаціями Цілей сталого розвитку.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і пропозицій дисертації

Ознайомлення зі змістом і структурою дисертаційної роботи дає підстави стверджувати, що мета роботи, яка полягає у вдосконаленні теоретико-методологічних засад оцінки еколого-економічної ефективності просторового планування землекористування територіальних громад на основі системи індикаторів сталого розвитку, досягнута. Викладені наукові положення, висновки і рекомендації є обґрунтованими, достовірними та аргументованими, оскільки базуються на використанні відповідних загальнонаукових і спеціальних методів дослідження, осмислено значну кількість вітчизняних та закордонних наукових праць, які стосуються екологічної, економічної ефективності просторового планування територій, планування використання земель, сталого розвитку, а також законів та підзаконних нормативно-правових актах України щодо планування використання земель, регулювання земельних відносин, землеустрою, національні та регіональні стратегії розвитку, цілей сталого розвитку. Результати дисертаційної роботи відзначається високим рівнем достовірності та обґрунтованості з огляду на те, що при опрацюванні значних статистичних та фактологічних даних здобувачка брала офіційні статистичні дані Державної служби статистики України, Державної служби України з питань геодезії, картографії та кадастру, Головне управління статистики у Полтавській області. Також використовувалися дані із офіційних сайтів Міністерства розвитку громад та територій України та Європейського Союзу, а також дані взяті із Програми економічного і соціального розвитку Оржицької територіальної громади на 2021–2024 роки. Обґрунтованість і достовірність наукових положень, висновків та рекомендацій також підтверджується їх апробацією на чотирнадцятьох міжнародних і всеукраїнських конференціях. Це дало змогу Ю. А. Лошаковій сформулювати власну методику оцінки еколого-економічної ефективності просторового планування землекористування територіальних громад, яка базується на визначенні інтегрального показника сталого розвитку, розрахованого на основі набору індикаторів сталого розвитку.

Структурно дисертація включає анотацію, зміст, теоретичну та методичну частину, результати експериментальних досліджень та їх аналіз,

висновки та пропозиції процесу просторового планування Оржицької територіальної громади Полтавської області, список використаних джерел та додатки. При виконанні дослідження здобувачкою застосовано як загальноприйняті, так і сучасні методичні підходи для вирішення поставлених завдань. Зокрема, застосовані спеціальні (спостереження, експеримент), загальнонаукові (гіпотеза, аналіз, синтез, дедукція і порівняння) та аналітично-наукові методи досліджень. Дисертаційне дослідження складається із трьох розділів. Розділи дисертації логічно побудовані та змістовно наповнені.

У першому теоретичному розділі дисертаційної роботи *«Просторове планування як інструмент управління земельними ресурсами територіальних громад»* здобувачкою розглянуто сучасні підходи до планування просторового розвитку землекористування територіальних громад; управління земельними ресурсами як передумова покращення землекористування у територіальних громадах; досвід зарубіжних країн у сфері просторового планування землекористування; вплив кліматичних змін на просторове планування землекористування територіальних громад. Опрацювання та критичне осмислення теоретичних підходів дали можливість здобувачці дослідити трактування понять «простір» і «територія» в контексті просторового планування та удосконалити сутність поняття.

У другому розділі *«Еколого-економічна оцінка ефективності землекористування у межах територіальних громад полтавської області»* здобувачкою досліджено концепцію сталого регіонального розвитку, а саме інституційні аспекти; досвід імплементації показників сталого розвитку у просторове планування землекористування в Європі та Україні; науково-методичні підходи до інтегрального оцінювання вимірів еколого-економічного розвитку на основі індикаторів стійкості регіону; систему індикаторів вимірювання екологічної та економічної складової сталого розвитку Полтавської області. За результатами досліджень здобувачкою сформовано релевантний набір індикаторів сталого розвитку регіону та набір індикаторів для їх оцінки; запропоновано методику розрахунку інтегрального показника екологічної та економічної складових сталого розвитку регіонів.

У третьому розділі *«Удосконалення просторового планування землекористувань територіальних громад (на прикладі Оржицької територіальної громади Полтавської області)»* здобувачкою представлено комплексний аналіз земель Оржицької територіальної громади Полтавської області; методику оцінки еколого-економічної ефективності просторового планування землекористування Оржицької територіальної громади; пропозиції з імплементації заходів із землеустрою в системі просторового

планування Оржицької територіальної громади; оцінку ефективності пропозицій з удосконалення просторового планування в результаті диспозиційної оптимізації території. Осмислення досліджень дозволило провести комплексну оцінку схеми районування досліджуваної території за параметрами стратегій її розвитку; проаналізувати методики оцінки еколого-економічної ефективності та запропонувати наукові засади оцінки просторового розвитку території громади в контексті реалізації алгоритмів керування процесами її функціонування; здійснити оцінку еколого-економічної ефективності просторового планування землекористування досліджуваної територіальної громади.

В цілому результат здійсненої здобувачкою роботи, дало змогу Ю. А. Лошаковій запропоновано методику оцінки еколого-економічної ефективності просторового планування землекористування територіальних громад, яка базується на визначенні інтегрального показника сталого розвитку, розрахованого на основі набору індикаторів із застосуванням метрики вимірювання сталого розвитку.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами

Дослідження виконано в Національному університету біоресурсів і природокористування України. Дисертація Ю. А. Лошакової безпосередньо пов'язана з науково-дослідною роботою кафедри геодезії та картографії Національного університету біоресурсів і природокористування України, зокрема НДР № БФ/39-2021 «Соціально-економічні виклики, реалізація та вдосконалення законодавства України у контексті сталого розвитку» (базове фінансування, 2021–2026 рр.), у межах якої здобувачем розглянуто тенденції соціально-економічного розвитку регіонів України, які формуються під впливом реалізації сучасних реформ, що дозволило виявити перспективи переходу України до сталого розвитку. Особливу увагу надано питанню ефективності просторового планування територіальних громад та управління земельними ресурсами в умовах децентралізації влади. Також результати дисертації впроваджено у навчальну програму при викладанні дисципліни «Оцінка і прогноз якості земель» на кафедрі управління земельними ресурсами Національного університету біоресурсів і природокористування України для підготовки ОС «Магістр» за спеціальності 193 «Геодезія та землеустрій», а саме теоретичні, методологічні та практичні положення щодо формування сучасної системи просторового планування землекористування територіальних громад на підставі запропонованої автором вибірки

індикаторів просторового планування, адаптованих до українських реалій та яка базується на пріоритетах сталого розвитку.

Дисертація є складовою тематики науково-дослідної роботи Інституту землекористування Національної академії аграрних наук України, зокрема НДР 38.00.03.02.П. «Наукові основи просторового планування розвитку сільських територій у процесі землеустрою» (номер державної реєстрації 0121U108435), у межах якої здобувачем представлено вирішення науково-прикладного завдання щодо формування сучасної системи планування землекористування в рамках концепту сталості територіально-просторового розвитку та запропоновано комплекс теоретичних, методологічних та практичних положень, на підставі яких проведено оцінку екологічних та економічних передумов планування в межах новоутворених громад.

Практичне значення та впровадження результатів дослідження

Серед наукових результатів, що отримані в процесі підготовки дисертації, практичною спрямованістю відзначаються результати, які стосуються формування методичних засад сучасної системи просторового планування землекористування територіальних громад на підставі запропонованої автором вибірки індикаторів просторового планування, адаптованих до українських системи статистичного обліку та яка базується на пріоритетах сталого розвитку.

Здобувачкою для Оржицької селищної ради апробовано та впроваджено сучасну систему еколого-економічної оцінки планування землекористування в рамках концепту сталого просторового розвитку та оцінювання сталого розвитку територіальної громади через запропоновану систему індикаторів сталого розвитку. Дана система дозволила оцінити рівні територіальної диспропорції, виявити джерела найбільш негативних територіальних екологічних впливів та оцінити ефективність реалізованих в регіоні управлінських рішень, а також є інструментом планування землекористування при впровадженні заходів із землеустрою (довідка № 02-15/634 від 21.06.2022 р.).

Свідченням прикладної цінності отриманих в дисертації Ю. А. Лошакової результатів є також їх використання у навчальному процесі Національного університету біоресурсів і природокористування України при підготовці дисципліни «Оцінка і прогноз якості земель» кафедрою управління земельними ресурсами для викладання ОС «Магістр» за спеціальності 193 «Геодезія та землеустрій». Зокрема впроваджено

вирішення актуального науково-прикладного завдання щодо формування сучасної системи просторового планування землекористування територіальних громад на підставі запропонованої автором вибірки індикаторів просторового планування, адаптованих до українських реалій та яка базується на пріоритетах сталого розвитку (акт № б/н від 16 червня 2022 р.).

Повнота викладення основних наукових результатів в опублікованих працях

Основні наукові результати дисертації викладено у 21 науковій праці, з яких стаття у науковому виданні, включеному до міжнародних наукометричних баз даних Scopus та/або Web of Science Core Collection, 5 статті у наукових фахових виданнях України, 3 статті в іншому науковому виданні, 12 тез наукових доповідей.

Відсутність (наявність) порушення академічної доброчесності

У дисертації Ю. А. Лошакової відсутні порушення академічної доброчесності. У дослідженні повною мірою дотримуються вимоги щодо посилань на літературні джерела та джерела статистичної інформації. Використання ідей, результатів та текстів інших авторів містить посилання на відповідне джерело інформації.

Дискусійні положення та зауваження щодо роботи

Позитивно оцінюючи результати дослідження Ю. А. Лошакової, відзначимо, що у дисертації містяться окремі положення, які можуть слугувати предметом наукової дискусії, зокрема такі:

1) Незважаючи, що здобувачкою у першому розділі дисертації наводиться зарубіжне розуміння та трактування понять *«простір»*, *«територія»*, *«землекористування»* та *«просторове планування»*, було б доцільно привести розуміння цих понять українськими вченими. Також, не вистачає розкриття понять *«земля»*, *«земельні ресурси»*, *«земельна ділянка»*, *«просторове планування землекористування»*, *«ефективність»*, *«сталий розвиток»* і їх взаємозалежність, а це особливо важливо у контексті ефективного управління просторовим плануванням землекористування та сталого розвитку територіальних громад.

2) Назви підрозділів 1.1 *«Сучасні підходи до планування просторового розвитку землекористування територіальних громад»* та 1.4 *«Вплив кліматичних змін на просторове планування землекористування»*

територіальних громад» не повною мірою відображають суть та зміст здійсненого здобувачкою дослідження. Зокрема, в підрозділі 1.1 більше розкривається проблематика формування об'єднаних територіальних громад та ефективного просторового планування землекористування в незалежній Україні. У підрозділ 1.4 розкривається роль просторового планування у розробленні стратегій поліпшення адаптаційних процесів у вирішенні проблем зміни клімату в контексті сталого розвитку. Попри це, здійсненні дослідження жодною мірою не применшують даний розділ дисертації.

3) Здобувачкою було б доцільно здійснити врахування громадської думки, наприклад, анкетуванням, оскільки при просторовому плануванні важливим аспектом є збір пропозицій від мешканців та зацікавлених осіб у розвитку території. Також здійснити SWOT-аналіз (сильні сторони, слабкі сторони, можливості, загрози) існуючого стану територіальної громади.

4) У розділі 2 «Еколого-економічна оцінка ефективності землекористування у межах територіальних громад Полтавської області» дисертації хотілося б бачити також аналіз еколого-економічного існуючого стану території України (на прикладі Полтавської області) у порівнянні із зарубіжними країнами чи країнами Європи та окреслені головні екологічні, економічні, соціальні проблеми ефективного територіального розвитку.

5) На рисунку 3.12 (с. 147) приведено «дерево цілей» еколого-економічної ефективності просторового планування територій. Однак, є не зрозумілим, чому здобувачкою основний акцент робиться на «економічну максимізацію», в той час, як здійсненна оцінка еколого-економічної ефективності просторового планування землекористування для Оржицької територіальної громади (підрозділ 3.2), свідчить про необхідність здійснення заходів саме екологічної складової «безпе́чність навколишнього середовища» та є незрозумілим, чому не даються пропозиції для соціальної складової як однієї із складових сталого розвитку території.

Загальний висновок

Дисертація Лошакової Юлії Анатоліївни на тему: «Еколого-економічна ефективність просторового планування землекористування територіальних громад», що подана на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 051 «Економіка», є самостійно виконаним та завершеним науковим дослідженням, спрямованим на розроблення еколого-економічних засад для підвищення ефективності просторового планування землекористування територіальних громад. Отримані у дослідженні

результати в сукупності вирішують важливе наукове завдання – формування науково-методичного підходу просторового планування землекористування як інструменту підвищення ефективності управління землями територіальних громад, яка базується на визначенні інтегрального показника сталого розвитку, розрахованого на основі набору індикаторів.

В цілому дисертація «Еколого-економічна ефективність просторового планування землекористування територіальних громад» за своїм змістовним наповненням відповідає вимогам до дисертацій на здобуття ступеня доктора філософії, а саме вимогам Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 12.01.2022 р. № 44, а її автор – Лошакова Юлія Анатоліївна – заслуговує на присудження ступеня доктора філософії в галузі знань 05 «Соціальні та поведінкові науки» за спеціальністю 051 «Економіка».

Офіційний опонент

Професор кафедри агрономії
Луцького національного
технічного університету,
доктор економічних наук,
професор

Анатолій ШВОРАК

Підпис Анатолія Шворака засвідчую
в. о. вченого секретаря
Луцького національного
технічного університету, доцент

Алла ЗЕМКО